VIA⁰⁹ 04/2009 REVISTA DEL CENTRE D'ESTUDIS JORDI PUJOL

Portaveu i directora de premsa del Ministeri Federal de Família, Adults, Gent Gran, Dones i Joventut d'Alemanya

Iris Bethge

Les polítiques familiars a Alemanya*

Juntament amb el Japó, Alemanya és el país del món que envelleix més ràpidament, per això –explica Iris Bethge– des del govern federal alemany es promouen polítiques que afavoreixin la fecunditat i s'articulen mesures per fer més fàcil la vida a les famílies, siguin del tipus que siguin. En aquest sentit, comenta que s'han endegat polítiques actives per conciliar la vida familiar i laboral que ja comencen a donar els primers fruits. Per primer cop des de l'any 2000 –assegura– han augmentat els índexs de natalitat del país. D'altra banda, contràriament al que succeeix en molts països europeus, a Alemanya les dones immigrants tenen menys fills que no pas les autòctones. El motiu, segons l'autora d'aquesta conferència, és que Alemanya és un país on resulta molt costós, econòmicament, aixecar una família amb molts fills. Per pal·liar aquesta situació, una de les polítiques que més ha contribuït al recent increment de la natalitat és la prestació per a pares i mares que el govern federal alemany va posar en pràctica fa dos anys i que consisteix que quan una parella té un fill, la mare percebi el 67% del sou net durant catorze mesos.

Que l'actualitat estigui dominada per la crisi econòmica, és una raó més per a centrar l'atenció en les polítiques familiars. Les dues coses estan relacionades. Precisament en un món globalitzat, on hi ha molta insegure-

---

* Conferència realitzada el 17 de novembre de 2008 en el marc del cicle *Les polítiques familiars*, organitzat pel Centre d'Estudis Jordi Pujol.

Les polítiques familiars a Alemanya

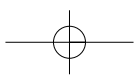
tat, la gent reflexiona sobre tot allò que li proporcioni responsabilitat i confiança i que els faci assumir responsabilitats. Els valors de la família, la cohesió, i també valors com els de l'Església i la religió, adquireixen cada cop més importància en aquests temps.

A Alemanya hem viscut un canvi en les polítiques familiars que fa pocs anys resultava impensable. No fa tant de temps que al nostre país, mentre governava la coalició verdiroja, amb el canceller Schröder al poder –això va ser fins al 2003–, al Ministeri de Família, Tercera Edat, Dones i Joventut se l'anomenava sovint el «Ministeri per a Deixalles». Afortunadament, aquesta època ja ha passat. Mentrestant, tothom parla ara de polítiques familiars, i crec que en gran mesura la ministra és també responsable que ara se'n parli.

Als anys cinquanta, Konrad Adenauer va dir una vegada que «les persones tenen nens per elles mateixes». Avui encara en notem les conseqüències. Això significa que falten nens, que falta mà d'obra especialitzada. Només en l'economia alemanya es necessiten avui 400.000 especialistes qualificats, però amb una política familiar orientada és possible almenys fer front al canvi demogràfic. Nosaltres podem posar els mitjans perquè la gent que vulgui treballar pugui disposar de temps per tenir fills. I hem de posar els mitjans perquè des del començament sigui possible l'educació de tots els nens. Però el més important és que hem d'animar la gent perquè tingui fills.

A les empreses privades el canvi demogràfic afecta principalment el departament de recursos humans. Cada cop és més difícil aconseguir gent qualificada. El 83% de les petites i mitjanes empreses d'Alemanya temen que la competència per aconseguir especialistes qualificats sigui en el futur molt més forta del que ja ho és avui. Els responsables de recursos humans han vist que, quan busca feina, el personal qualificat no pregunta només pel salari i les possibilitats d'ascens. Segons el que ens comenten grans empreses alemanyes –que informen personalment la ministra–, hi ha estudiants que truquen i diuen: «El que guanyi és, per descomptat, molt important, però el més important és el següent: què és el que tenen vostès previst per millorar la conciliació de la vida familiar i professional? Quins són els seus plans?».

**Alemanya i Espanya
tenen problemes
bastant semblants a
l'hora de conciliar
família i feina.**

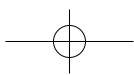

Sabem que per a nou de cada deu joves empleats amb fills, aquesta política de personal conscient de la família és tant important com el sou. Una gran part d'ells, el 80% exactament, estan disposats a canviar de feina, i el 25% ja ho han fet. Això vol dir que, en un futur, les empreses i regions que apostin per la família tindran amb tota seguretat un enorme avantatge inicial en comparació amb la resta. I això comporta també projectes de futur.

És possible que us sorprengui que hagi començat parlant de les empreses i de la conciliació, però crec que és una qüestió que també es dona a Espanya. Alemanya i Espanya tenen problemes bastant semblants a l'hora de conciliar família i feina; problemes en la taxa de població activa de les mares, en el nombre de fills que neixen: la quota de naixement és aproximadament igual de baixa i els motius són bastant semblants. Fins i tot crec que Espanya, de la mateixa manera que passava abans amb Itàlia, és un país d'aquells que tothom pensava que era ple de nens petits, de grans famílies en un entorn de gran rebombori, i a mesura que passa el temps crec que Espanya, Itàlia i Alemanya s'han anat igualant. S'han convertit en països desacostumats a tenir criatures. Nosaltres tenim una quota de natalitat que ronda els 1,37 fills per dona. Malauradament és molt, molt baixa. Però això no és motiu per rendir-se, sinó que hem de treballar perquè la conciliació de família i feina adquireixi una importància preeminent, i perquè la gent jove s'animi de nou a tenir fills.

Sabem que a Alemanya les dones joves (un 80% d'elles) volen conciliar família i professió. Al 10% els agradaria restar només a casa per cuidar dels fills, i un altre 10% voldria només treballar i no tenir cap fill. Quant a l'ocupació de dones sense fills, Alemanya es troba un 80% per sobre de la mitjana europea, i pel que fa a l'ocupació de dones amb fills menors de cinc anys, es troba a la cua d'Europa. Aquí és on s'obre un buit enorme. Ho veiem en la situació dels homes, ja que a ells els ho posem molt més fàcil. No obstant això, les expectatives en la vida dels homes joves ha canviat en els últims temps. Mentre que abans els homes havien estat principalment els sustentadors, avui no volen ser només sustentadors, sinó també educadors dels seus fills. Volen experimentar com creixen els seus fills, i no arribar a casa

A Alemanya les dones joves (un 80% d'elles) volen conciliar família i professió. Al 10% els agradaria restar només a casa per cuidar dels fills, i un altre 10% només voldria treballar i no tenir cap fill.

Les polítiques familiars a Alemanya

quan les criatures dormen i llevar-se de matí quan els nens encara són al llit. Volen ser pares i es prenen seriosament aquesta funció. Però, com és tot això en la realitat? El 80% dels homes a Alemanya tenen por de sofrir els desavantatges i la burla de la societat si es fan càrrec dels seus fills. El 70% diu que a la seva empresa no poden reduir la jornada laboral. Per aquí és per on hem de començar, ja que hem de canviar les condicions de l'entorn de manera que els homes s'atreveixin a fer realitat els seus desitjos.

La ministra Ursula von der Leyen ha canviat significativament el rumb de tot això en els últims anys, i veiem que els homes i les dones joves perceben que s'està fent alguna cosa. A poc a poc, Alemanya s'apropa a les necessitats de la família. Ho veiem en les quotes de natalitat. Per primera vegada des del 2000 han tornat a augmentar els naixements a Alemanya. Potser molt poquet, i gairebé no val la pena ni comentar-ho, però no vull estar-me de dir-ho. Durant aquest primer semestre del 2008 hem tingut un 1,2% més de naixements que durant el mateix semestre del 2007. I també el 2004 els naixements van augmentar respecte del 2006. Probablement, el que estem veient és només un brot molt fràgil, però és un prelude de la confiança de la gent jove i un estímul per continuar-hi treballant.

M'agradaria aprofundir en temes més concrets. El tema de la conciliació de la família i la feina correspon amb tota seguretat, i de forma directa, a les empreses. Però també hi ha coses que el mateix estat pot proporcionar amb lleis pròpies. No només forjar aliances amb la indústria, sinó també plasmar-ho realment en les lleis. Per això hem creat subvencions destinades als pares, subvencions que pallien els ingressos descompensats de les famílies. És a dir, normalment sempre ha ocorregut que quan neix un fill, els ingressos es descompensen. La família té com a màxim una font d'ingressos, i quan els que tenien un fill eren progenitors solters, llavors havien d'acudir directament als ajuts socials. Les subvencions per a pares cobreixen durant catorze mesos un màxim del 67% dels ingressos nets fins a un màxim de 1.800 euros mensuals. La subvenció per a pares ha tingut una bona acollida. Gairebé el 100% de les famílies la sol·liciten, i nou de cada deu pares diuen que és una vertadera ajuda econòmica. A Alemanya, la subvenció per a pares ha causat furor als mitjans de comunicació i també en la política i la societat, ja que només està vinculada a una condició: la família rep aquesta ajuda durant catorze mesos només en

el cas que el pare deixi de treballar un mínim de dos mesos. Això significa que el que normalment ocorre és que la mare es queda a casa dotze mesos i rep el 67% del seu sou, i que en la majoria dels casos en els mesos tretzè i catorzè és la parella la que es queda a casa dos mesos i es fa càrrec del fill.

Recordo perfectament que quan la ministra Von der Leyen ho va proposar, la gent es va preguntar: «Què vol dir això? Per què han d'estar els homes obligats a canviar bolquers, a fer un servei obligatori de bressol o un servei voluntari de bolquers?» Voldria afegir que els mitjans de comunicació i els escèptics van tenir molta imaginació. La subvenció per a pares ja té avui gairebé dos anys de vida. La vàrem introduir l'1 de gener de 2007 i hem vist que ha tingut una acollida molt bona. Des d'aleshores més del 16% dels pares agafen la baixa per paternitat. Ha estat un model eficaç que hem après dels països escandinaus. Allà és habitual que entre un 27% i un 30% dels pares rebin aquesta subvenció durant els dos primers anys. Hi ha estats federals en què pràcticament tots els pares la sol·liciten. Però el més important de la subvenció per a pares és que no només proporciona diners, sinó que també regala temps. Es tracta d'una glopada d'aire per a la família. Això vol dir que durant els primers catorze mesos un pot quedar-se a casa sense maldecaps econòmics i es poden cobrir almenys les despeses fixes amb els diners de la subvenció. La majoria de les dones agafa dotze mesos, mentre que la major part dels homes n'agafa dos per complementar-ho. Certament, al darrere d'això s'amaga una revolució silenciosa. Perquè si ara tenim un 16% de pares que sol·liciten la subvenció i que, per tant, tenen més temps per als fills i per a la seva educació, també hem de saber que l'any 2006, abans que existís la subvenció, teníem un 3,5% de pares que havien sol·licitat la baixa de paternitat.

En aquest cas són els pares joves els que han desencadenat aquesta tendència, la qual es podria traslladar a un altre tema de gran importància per a la família i que aportaria molts avantatges. M'estic referint al treball a temps parcial. I parcial, a Alemanya, equival a: dones, matins i cap expectativa de carrera professional. Gràcies a la subvenció per a pares, el

A Alemanya, la subvenció per a pares ha causat furor als mitjans de comunicació i també en la política i la societat, ja que només està vinculada a una condició: la família rep aquesta ajuda durant catorze mesos només en el cas que el pare deixi de treballar un mínim de dos mesos.

Les polítiques familiars a Alemanya

Per primera vegada, el govern federal central ha agafat diners per crear, amb la col·laboració de les regions i els ajuntaments, 500.000 places d'assistència en guarderies infantils i mainaderes.

21% dels homes treballen a temps parcial. Voldria reprendre una mica el tema del temps, ja que temps equival també a planificació de la vida. El 39% de les dones estan satisfetes amb la seva planificació laboral. Al 34% li hauria agradat treballar abans, però no en van tenir l'opció perquè no hi havia cap tipus d'assistència als infants. Com a govern central ens hem responsabilitzat del que correspon als governs autonòmics. Sé que a Espanya la situació és semblant. Hi ha una responsabilitat federal. Per primera vegada, el govern federal central ha agafat diners per crear, amb la col·laboració de les regions i els ajuntaments, 500.000 places d'assistència en guarderies infantils i mainaderes. I el govern central ha donat quatre milions d'euros per a aquest propòsit. Això significa que hem dividit l'import, i el govern central, les regions i els ajuntaments donen cadascun 4 milions: això fa un total de 12 milions d'euros fins al 2013. Fins a aquesta data, el 35% dels infants menors de tres anys podran optar a una plaça, i a partir del 2013 fins i tot disposaran d'aquest dret.

Per tal de garantir una bona assistència, necessitem també les empreses. Ja he parlat abans en aquest sentit: models de treball a temps parcial com ara treballar amb portàtil, el teletreball, etc., tot això és possible. També hi pot haver jardins d'infants a les empreses. Ara per ara només un 3,5% de les empreses posen a disposició dels treballadors assistència infantil dintre de l'empresa. Per això el govern central ha tornat a tirar de guardiola i hem posat a disposició dels ciutadans 50 milions d'euros per promoure jardins d'infants a les empreses. Donem 12.000 euros per plaça per tal de garantir un finançament inicial i confiem que d'això s'aprofitin moltes empreses i també moltes universitats. Per vincular encara més el sector industrial, hem creat una xarxa amb les cambres d'indústria i comerç i amb moltes empreses. Disposem d'un total de 2.000 empresaris connectats amb nosaltres que intercanvien idees entre ells: què poden aprendre els uns dels altres, com és una empresa que dona suport a les famílies, quines són les idees fonamentals bàsiques que poden compartir, etc. Perquè no ha de ser sempre tan exageradament car. Es pot tractar simplement de jornades flexibles o també d'un ordinador portàtil. També es

pot traduir en el fet que les reunions que s'han programat per a les vuit del matí o per a les set de la tarda, simplement es traslladin a les onze o a les dues, de manera que els treballadors puguin recollir els seus fills de l'escola o de la guarderia. De vegades es tracta de mesures molt simples que s'han de prendre conscientment.

Fa poc m'he assabentat que aquesta xarxa de 2.000 empresaris és la més gran del món. Sembla que no hi ha res de semblant en cap altre lloc. A més a més, hem creat federacions locals per a famílies, que fan un total de sis-centes federacions locals a Alemanya. Són ajuntaments, en part molt petits, que s'han aliat amb associacions i amb empresaris per tal de millorar *in situ* la situació de les famílies. Creen serveis d'assistència a infants, ajuden a fer els deures de l'escola, etc., és a dir, s'hi ofereix un ventall molt ampli de serveis diversos. En aquestes federacions locals per a famílies hi participen 4.500 mitjanes empreses i també grans empreses. Com poden veure, la indústria està de la nostra part. Crec que això és una mesura que potser també es podria anar desenvolupant a Espanya. Es podria provar d'establir contactes més estrets.

Quan parlem d'assistència infantil, hem de parlar també d'educació, perquè el fet és que a Alemanya un de cada tres nens menors de sis anys té un rerefons d'immigració. Principalment, el que més ens preocupa són els joves que viuen en grans ciutats i provenen d'un entorn migratori. Mentrestant hem aconseguit que la formació arribi a les dones –gràcies a Déu! Però també hem de tenir cura que els joves no es quedin penjats. És sobretot amb els nens que tenen un rerefons d'immigració que ens hem de preocupar perquè quan arribin a l'escola ja dominin l'idioma. L'idioma és la porta a la formació, i la formació també aporta possibilitats de tria, possibilitats de tria en els temes professionals i de família. Avui les dones tenen el seu primer fill, de mitjana, als trenta anys. He llegit que a Espanya ocorre el mateix. El 85% de les dones menors de trenta anys treballen. Aquestes dones tenen una mitjana de cinquanta anys de vida per davant, la qual cosa significa que quan tinguin fills se'ls plantejarà la pregunta: «Quines opcions tinc? Tinc un fill per damunt de tot o em quedo amb la feina?». Durant molt temps a Alemanya hem comès l'error de polaritzar aquest tema. Això significa que al nostre

Ara ja hem arribat a la quota espanyola de natalitat de l'1,37 per cada dona.

Les polítiques familiars a Alemanya

país les dones anaven sempre errades fessin el que fessin. D'una banda, teníem la dona treballadora, que era una dona vàlida. La banda oposada era la mare que només s'estava a casa i que era la bona mare. Fins i tot hi havia expressions que es van inventar a propòsit: la *mala mare* i la mestressa de casa. Expressions terribles i desagradables que introduïen en la família sentiments de culpabilitat. El cert és que, independentment del que facis, sempre ho faràs malament.

Mentrestant, a Alemanya l'atmosfera ha anat canviant una mica, precisament amb la introducció de la subvenció per a pares i la creació de l'assistència infantil, i sobretot és el debat públic el que ha començat a canviar l'atmosfera. Ja he comentat abans que finalment a Alemanya tornen a néixer més criatures. Ara ja hem arribat a la quota espanyola de natalitat de l'1,37 per cada dona. Pel que sé, a Espanya tot això és degut a la immigració. A Alemanya, no tant. A Alemanya, les persones amb rerefons

A Alemanya, les persones amb rerefons migratoris tenen menys fills que els mateixos alemanys perquè precisament es volen adaptar a la situació. És a dir, s'han adonat que a Alemanya no és tan fàcil viure amb fills.

migratoris tenen menys fills que els mateixos alemanys perquè precisament es volen adaptar a la situació. És a dir, s'han adonat que a Alemanya no és tan fàcil viure amb fills; l'atmosfera no és propícia per tenir fills i, per tant, prefereixen no tenir-ne cap, o potser tenir-ne només un. Ara confiem, per descomptat, que això es vagi anivellant i que la taxa de natalitat pugui en totes les famílies alemanyes.

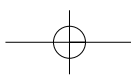
Quan un es pregunta per què les dones no poden treballar, hi ha sobretot dos motius que ho expliquen: no s'ofereix cap tipus de possibilitat d'assistència als infants, és a dir, no es troba cap plaça en guarderies o serveis de mainaderes; o bé els serveis d'assistència són massa cars. Tenim una gran demanda, patim unes llistes d'espera llarguíssimes i confiem a poder anar escurçant-les de mica en mica. Ara tenim un percentatge d'assistència que es tradueix en places per a un 14% de nens menors de tres anys; el 2013, com he dit abans, volem augmentar aquest percentatge fins al 35%.

M'agradaria tocar un tema com és el del desenvolupament demogràfic. Ja sé que van tenir una xerrada específica sobre això, però igualment voldria parlar-ne, perquè una s'espanta quan sent a dir que Alemanya és,

juntament amb el Japó, el país que més de pressa envelleix. Tenim una piràmide d'edat extremadament insana, i tot aquell que avui tingui al voltant de cinquanta anys ha de saber que d'aquí a trenta hi haurà tres vegades més persones de vuitanta anys que avui dia. Bé, pot semblar una bogeria, però no s'ha de convertir en un problema o en un risc, ja que també pot suposar una oportunitat perquè a poc a poc ens convertim en un país amb una llarga esperança de vida. I un país amb una llarga esperança de vida pot també significar que prenem cura els uns dels altres, i que ja no parlem més de tres generacions, sinó que en parlem fins i tot de quatre. I cadascú no ha d'anar pel seu compte, sinó que entre tots ens podem ajudar i fer-nos més forts. En definitiva, no hem de cometre l'error de rivalitzar entre joves i gent gran, sinó que més aviat hauríem d'intentar aplegar totes les generacions per tal d'obtenir una nova imatge de la vellesa.

La ministra Von der Leyen ja va tocar aquest tema quan encara érem a Hannover –vull dir, quan treballàvem en el govern autonòmic i no a Berlín. En aquella ocasió se li va acudir que hi hauria d'haver un punt de trobada, un punt de trobada de dia, una casa multigeneracional on puguin anar joves i gent gran, on hi hagi gent que potser no té fills però a la qual li agrada fer-se'n càrrec; persones que ajudin a fer els deures de l'escola, a les quals els agradi jugar a cartes o fer una passejada, o senzillament els agradi ajudar; gent jove que potser expliqui a la gent gran com funcionen els mòbils o els ordinadors. Mentrestant, hem aconseguit difondre aquest programa a nivell nacional i ja tenim més de cinc-centes cases multigeneracionals arreu del país. Si tinguéssim més diners podríem subvencionar encara més cases. Com a finançament inicial, donem 40.000 euros anuals durant cinc anys. I en aquests punts de trobada de dia –que, per cert, són com abellers–, un hi entra i tot és ple de vida que t'envolta i ja no en vols sortir; independentment de si tens fills o vius sol, sempre hi ha alguna activitat.

Aquesta ha de ser precisament la recepta. Que d'alguna manera la gent es trobi, que els joves i els vells es coneguin de veritat. Abans teníem les grans famílies; avui, senzillament, aquestes grans famílies han desaparegut. Avui estem tots sempre saturats, hem de ser flexibles a la feina, ens hem de mudar de casa mil vegades... Els pares viuen potser a cinc-cents

Les polítiques familiars a Alemanya

quilòmetres de distància. Quan neix un fill, en la majoria dels casos els avis ja no viuen a prop. Això significa que hem de crear altres estructures i mirar de construir una altra imatge de la gran família, aquella que va existir durant molt anys, dècades i fins i tot segles. I això crec que és una de les tasques més grans a què fa front la nostra societat, una tasca que només podrem aconseguir si ho fem tots junts.

